

UDC 327:339.5(477:5-15): 355.01(470:477)

THE GEOPOLITICAL ROLE OF ARABIAN PENINSULA MONARCHIES IN THE 21ST CENTURY: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Olena Koppel

DSc (History), Professor
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1, Yuriia Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine
helenkoppel45@gmail.com

Olena Parkhomchuk

DSc (Politics), Professor
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1, Yuriia Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine
parkhomchuk45@gmail.com

It is argued that in the Middle Eastern region, the specifics of the manifestation of global trends are reflected in the new geopolitical role of the Arabian Peninsula monarchies at its main levels of implementation - within the Persian Gulf, the Arab and Islamic worlds, and globally. The place of the Arabian Peninsula monarchies in contemporary world politics is defined, and an assessment is given of the challenges and opportunities for Ukraine in cooperating with them.

The application of a systemic approach enabled the authors to identify and describe the main stages of the transformation of the geopolitical role of the subregional countries in international relations, based on an analysis of their historical development and political evolution within the frameworks of the Ancient Middle Eastern system, the Arab Caliphate system, the Vienna system, the Versailles-Washington system, the Yalta-Potsdam system, and the modern international system. It is pointed out that in the 21st century, the center of economic and political gravity of the Arab world has shifted towards the Arabian Peninsula. The central role of the Arabian monarchies in the new configuration of geopolitical centers in the Arab world and the broader Middle Eastern region is becoming one of the main regional trends. These are new types of power centers that, due to technological breakthroughs, act as financial-investment, trade, transport-infrastructure, and information-telecommunication hubs not only at the regional but also at the global level.

The geopolitical specificity of the Arabian monarchies is defined and a comparative analysis is provided. The key vectors of the foreign policy of the monarchies are determined in the context of global and regional changes. The current state of Ukraine's relations with the Arabian monarchies is analyzed, as well as the political, economic, and security challenges for Ukraine in interacting with them, and the potential opportunities for expanding cooperation are summarized.

Keywords: Middle East; Kingdom of Saudi Arabia (KSA); United Arab Emirates (UAE); Bahrain; Qatar; Kuwait; Oman

ГЕОПОЛІТИЧНА РОЛЬ МОНАРХІЙ АРАВІЙСЬКОГО ПІВОСТРОВА У ХХІ СТОЛІТТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

О. А. Конпель, О. С. Пархомчук

Вступ

У ХХІ столітті монархії Аравійського півострова (Королівство Саудівська Аравія, ОАЕ, Кувейт, Катар, Оман та Бахрейн) стають важливими гравцями на міжнародній арені, впливаючи як на регіональні, так і на глобальні процеси. Нова геополітична роль аравійських монархій реалізується на рівні Аравійського півострова та Перської затоки, арабського та ісламського світу та на глобальному рівні, де вони почали відкрито демонструвати не тільки економічну, а й політичну вагу, перетворюючись на регіонально та міжнародно визнані середні держави, здатні в певних випадках справляти вплив на міжнародну систему, брати на себе відповідальність у тих функціональних сферах, де найсильніше виявляються їхні інтереси. Якщо раніше середні держави визначалися на основі їхньої ролі в міжнародній політиці, то сучасні середні держави мають насамперед регіональну могутність, яка виявляється на глобальному рівні.

Це стало наслідком як зовнішніх, так і внутрішніх трансформацій, масштабних та фундаментальних змін як у регіональному, так і в глобальному балансі сил між державами, зміни альянсів, перерозподілу сфер впливу. На рівні глобального природу та головні тенденції світового політичного процесу характеризують глобальні тренди, які визначають основні напрями еволюції сучасного світу і майбутнє людства. Водночас вони розрізняються за масштабами поширення, тобто діють у різних регіонах світу з різною інтенсивністю. У Близькосхідному регіоні специфіка вияву глобальних трендів знаходить відображення в новій геополітичній ролі монархій Аравійського півострова, яка реалізується на рівні Перської затоки, арабського та ісламського світу, а також у глобальному контексті. Ця роль відображається в посиленні впливу країн, як-от КСА, ОАЕ та Катар, на регіональну безпеку та економічну інтеграцію через Раду співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ). У ширшому арабському світі монархії активно просувають модернізацію, зокрема через проекти на кшталт “Vision 2030”, та беруть участь у дипломатичних ініціативах, як-от угоди Авраама. В ісламському світі вони змагаються за релігійний авторитет, підтримуючи поміркований іслам як протипагу екстремізму. На глобальному рівні ці держави посилюють свій вплив через інвестиції в енергетичні ринки, технології та інфраструктурні проекти, а також активну участь у міжнародних організаціях, як-от G-20. Центральна роль аравійських монархій у новій конфігурації геополітичних центрів в арабському світі та на більш широкому близькосхідному просторі стає одним з головних регіональних трендів. На рівні глобального внаслідок сучасних геополітичних змін монархії Аравійського півострова, зважаючи на масштаби і темпи їхнього технологічного розвитку та політичного впливу, опинилися в центрі міжнародної політики та економічних відносин. Вони висувують претензії на входження до кола провідних країн, що впливають на хід світового політичного процесу.

В умовах щораз вищої геополітичної конкуренції, енергетичних викликів та економічних трансформацій актуальним є питання формування ефективної стратегії взаємодії України з цими державами. Дослідження сучасних тенденцій розвитку монархій Аравійського півострова дає змогу оцінити потенційні можливості та виклики для української дипломатії, бізнесу та економічного співробітництва, є важливим для формування довгострокових партнерських відносин.

Метою цього дослідження є визначення місця монархій Аравійського півострова у світовій політиці та оцінка викликів і можливостей для України у співпраці з

ними. Для досягнення цієї мети потрібно визначити основні етапи трансформації геополітичної ролі монархій Аравійського півострова на основі аналізу особливостей їхнього історичного розвитку та політичної еволюції; оцінити політичний, економічний та енергетичний вплив цих держав на сучасну світову політику; окреслити ключові напрями зовнішньої політики монархій у контексті глобальних і регіональних змін; проаналізувати сучасний стан та політичні, економічні й безпекові виклики для України у взаємодії з монархіями Аравійського півострова та з'ясувати потенційні можливості для України в розширенні співпраці у сфері політики, економіки, інвестицій, енергетики та оборонної промисловості.

Методологічною основою дослідження став системний підхід, який дає змогу розглядати монархії Аравійського півострова як складники глобальної міжнародної системи, аналізуючи їхню роль у політичних та економічних процесах у контексті системної еволюції міжнародних відносин та регіональної (близькосхідної) і субрегіональної підсистеми міжнародних відносин у Перській затоці. Оскільки геополітичний підхід базується на твердженні, що географія та геополітика відіграють ключову роль у визначенні зовнішньої політики країни та її національних інтересів, його використання дає змогу розглянути взаємозв'язки між географією, національною безпекою та політичною владою, зокрема й зовнішньою політикою країн, проаналізувати різноманітні аспекти зовнішньої політики аравійських монархій на субрегіональному, регіональному та глобальному рівнях. Історичний та політологічний підходи застосовуються авторками для вивчення еволюції політичних режимів та їхнього впливу на сучасні міжнародні відносини. Конструктивістський підхід дає змогу зосередитися на ролі ідентичності, культури та символів у формуванні зовнішньої політики. Авторки застосовують емпірико-регіональний підхід, що спирається на наявні в практиці міжнародних відносин регіональні взаємодії, які є основою для теоретичного рівня узагальнення; традиційно-історичний підхід, який дає змогу використовувати поняття “міжнародна система” для визначення етапу в розвитку міжнародних відносин у конкретний історичний період; проблемно-хронологічний та ретроспективний методи. Використовуються загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, серед них історико-порівняльний, проблемно-хронологічний та ретроспективний. Порівняльний аналіз застосовується для оцінки відмінностей у зовнішній політиці монархічних держав регіону. Аналітичний метод сприяє виявленню основних тенденцій та прогнозуванню перспектив розвитку відносин між Україною та монархіями Аравійського півострова. Використання сукупності як загальнонаукових, так і суто політологічних методів аналізу має забезпечити комплексний аналіз теми та дає змогу зробити обґрунтовані висновки щодо перспектив розвитку відносин між Україною та монархіями Аравійського півострова.

Стан наукової розробки проблеми

Джерельну базу дослідження становлять офіційні документи та стратегічні програми монархій Аравійського півострова [Emirates News Agency WAM; The United Arab Emirates' Government Portal; Abrahamic Family House; A Document on Human Fraternity...].

Авторки використовували матеріали провідних аналітичних центрів, які спеціалізуються на вивченні Близького Сходу [Metz 1993; The United Arab Emirates (UAE)...], зокрема й монархій Затоки, як-от Еміратський центр політики [Understanding the Recent Contours of UAE...; United Arab Emirates], Еміратський центр стратегічних досліджень [Understanding the Recent Contours of UAE...].

Для повноцінного розуміння місця аравійських монархій у регіональних міжнародних відносинах використано праці П. Кокберна “Час джихаду. Ісламська держава і Велика Війна за Близький Схід” [Cockburn 2017], М. Лінча “Нові арабські

війни. Повстання та анархія на Близькому Сході” [Lynch 2016], Ф. Холлідея “Близький Схід у міжнародних відносинах. Влада, політика та ідеологія” [Halliday 2017, 74] та ін.

Аналіз нової геополітичної ролі арабських монархій виявився би неповним без використання робіт, присвячених дослідженню еволюції їхньої зовнішньої політики. Її субрегіональний рівень піддано науковому аналізу в працях Ф. Холлідея [Halliday 2017, 74], Аміна Саїда Хасана [Amin 1981], Дж. Буллоха [Bulloch 1984].

Авторки критично використали пласт робіт, присвячених зовнішній та внутрішній політиці країн Затоки. Ці проблеми розглядаються в працях В. Квандта [Quandt 1981], Г. Гауза [Gause 2015], К. Ульріхсена [Ulrichsen 2016], Дж. Аль-Сувайді [Al-Suwaidi 2019], Х. Аль-Сувайді [Al-Suwaidi 2023], Е. Аль-Кетбі [Al-Ketbi 2021], І. Альвареса-Осоріо та Л. Родрігеса [Alvarez-Ossorio, Rodriguez 2021], С. Девідсона [Davidson 2019], М. Кабалана [Kabalan 2018], Д. Робертса [Roberts 2024], А. Сегера [Sager 2024], М. Камрави [Kamrava 2011], А. Нуреддіна [Noureddine 2024], К. Янга і Хана Т. [Young, Khan 2022], П. Ігнат'єва [Ігнат'єв 2019], В. Федяніна [Федянін 2021]. Особливу групу джерел становлять дослідження відносин арабських монархій із провідними міжнародними акторами [Nakleh 1975; Cordesman 1984; 1987; 1988; 1997; Пархомчук 2021].

Дослідження політики України на Близькому Сході було започатковано колективною монографією “Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України” [Близький Схід... 2008] та продовжено в роботах Б. Парахонського, О. Коппель, Р. Петюра, А. Пархомчук, Г. Яворської [Петюр 2007; Коппель, Пархомчук 2019; Парахонський, Яворська 2020].

Дослідження політики України щодо країн Аравійського півострова та Перської затоки представлені в працях О. Коппель, В. Федяніна, Д. Карвацького, Н. Новицької [Koppel, Fedianin 2022; Новицька 2019; Федянін 2022; Koppel, Karvatskyi 2024].

Позиція монархій Затоки щодо російсько-української війни та її вплив на відносини з Україною аналізується в працях О. Коппель, В. Федяніна, Г. Перепелиці, Н. Новицької [Koppel, Fedianin 2022; Федянін 2023; Перепелиця, Новицька 2022]. Водночас у межах української політологічної науки бракує комплексних досліджень місця монархій Аравійського півострова в сучасній світовій політиці в контексті оцінки викликів і можливостей для України у співпраці з ними.

Етапи трансформації геополітичної ролі Аравійського півострова

З огляду на те, що геополітичний аналіз потребує урахування історичних, політичних та інших факторів, авторки вважають за доцільне більш докладно зупинитися на історичних факторах, що справили вплив на процеси формування єдиного геополітичного комплексу та міжнародні відносини в регіоні. Використання системного підходу дало авторкам можливість визначити й охарактеризувати основні етапи трансформації геополітичної ролі субрегіону в міжнародних відносинах у межах Близькосхідної стародавньої міжнародної системи, системи Арабського халіфату, Віденської, Версальсько-Вашингтонської, Ялтинсько-Потсдамської та сучасної міжнародної системи.

Перший період – Близькосхідна стародавня міжнародна система (доісламський). Вже в літературних пам'ятках IV тисячоліття до н. е. згадуються племена, що проживають на арабському узбережжі Перської затоки, а перші відомості про торговельні та культурні центри датуються III тисячоліттям до н. е. Держава Дільмун у Бахрейні, яку відвідував легендарний герой Гільгамеш, за свідченням шумерів, мала зв'язки з найдавнішими державами Месопотамії, Ірану та Індії. З II тисячоліття до н. е. ці території були опановані халдеями, у VIII–VII сторіччі до н. е. період халдейського домінування змінився на фінікійське, з першої половини VI сторіччя до н. е. контроль за торговельними шляхами від Перської затоки до Середземного

моря перейшов від Фінікії до Нововавилонського царства, згодом до ахеменідського Ірану, а потім до імперії Олександра Македонського. Держави Перської затоки перетворюються на найбільші центри торгівлі між Сходом та Заходом, здійснювали посередницькі функції в торгівлі Вавилону з Індією.

Другий період – система політичної гегемонії Арабського халіфату. У період розквіту сасанідського Ірану (226–651 pp.) район Перської затоки став ареною боротьби між іранцями та арабами. На початку VII сторіччя іранці та візантійці втратили свої позиції й Аравійський півострів, батьківщина ісламу, ввійшов до складу Арабського халіфату. З другої половини VII сторіччя регіон стає однією з провінцій Омеядського (661–750 pp.), а після цього – Аббасидського (750–1258 pp.) халіфату.

Третій період – період колоніальних завоювань. На початку XVI сторіччя в Перській затоці з'являються перші колонізатори – португальці, а згодом – англійці, французи й голландці. У боротьбу з ними вступають Османська імперія та сефевідський Іран. Протистояння завершилося розподілом на “сфери впливу”, призупиненням традиційних торговельно-економічних зв'язків між усіма країнами регіону, а також між ними та зовнішнім світом.

Британське домінування розпочинається з практично необмеженої експансії британської Ост-Індської компанії (1600–1773 pp.) і згодом завершується етапом “мирної” економічної експансії, затвердження британського домінування в шейхствах Східної Аравії, “союзних” договорів та угод (1773–1879 pp.). Першорядну роль почали відігравали договори та угоди щодо встановлення британського протекторату [Price, Haberbeck 2023, 23]. Хоча формально Перська затока була визнана міжнародним водним шляхом, фактично вона перетворилася на “англійське озеро”.

Четвертий період – Версальсько-Вашингтонський, початок формування близькосхідної регіональної підсистеми як її периферійної підсистеми. Послаблення османського впливу супроводжувалося небезпечним для Великої Британії піднесенням держави Саудитів. Саудівська Аравія має особливу систему державно-політичного ладу, витоки якої сягають XVIII сторіччя, коли був укладений союз між засновником панівної династії Саудитів Мухаммадом ібн Саудом і засновником ваххабітського вчення Мухаммадом ібн Абд аль-Ваххабом, який мав на меті об'єднання Аравії. Утворення саудівської держави відбувалося в декілька етапів й завершилося в 1932 році.

Після Першої світової війни території Аравійського півострова були розподілені поміж правителями: шарифом Хусейном ібн Алі аль-Хашімі в Хіджазі, Абд аль-Азізом ібн Саудом у Неджді, Мухаммадом ібн Талалом Аль Рашидом у Джебель-Шаммарі, Мухаммадом ібн Алі аль-Ідрісі в Асірі та Ях'єю ібн Мухаммадом Хамід ад-Діном у Ємені. Емірати та шейхства на півдні Аравійського півострова й на узбережжі Перської затоки перебували під владою Великої Британії. Англія використовувала суперечки між феодальними правителями для зміцнення своїх позицій, зокрема й шляхом надання згаданим правителям фінансової допомоги. Спочатку найбільшою підтримкою англійців користувався шариф Хусейн, який 5 червня 1916 року, після переговорів з Великою Британією (“угода Мак-Магона – Хусейна”) [Lanqueur, Rubin 2008, 359], підняв повстання проти турецького панування, а 27 червня 1916 року проголосив незалежність арабських територій Османської імперії. Водночас незадоволення Великої Британії викликало проголошення його в листопаді 1916 року королем усіх арабів, а також його вкрай негативне ставлення до відомої угоди “Сайкс-Піко” між Англією та Францією щодо розподілу арабських територій Османської імперії та мандатної системи правління, яка була встановлена Паризькою мирною конференцією [Lanqueur, Rubin 2008, 203].

Шариф Хусейн відмовився ратифікувати Версальський мирний договір з Німеччиною, хоча його представник, син Фейсал (засновник іракської гілки династії Хашимітів), брав участь у роботі Паризької мирної конференції. Велика Британія

поступово стала згортати свою підтримку Хашимітів у боротьбі з експансією Ібн Сауда на Аравійському півострові. Коли в серпні 1923 року, після вторгнення війська Ібн Сауда в Хіджаз, Хусейн звернувся до англійців по допомогу, йому було відмовлено.

Отже, правитель Неджду Ібн Сауд, який раніше вже приєднав до своїх володінь територію Шаммару, позбавивши Хашимітів влади в Хіджазі, 8 січня 1926 року проголосив себе королем і султаном Неджду та прилеглих територій, а в 1932 році – королем Саудівської Аравії [Dawisha 2009, 165]. У 1932 році Ібн Сауд уклав угоду про протекторат з еміром Асіру, а на початку 1930-х років емірат став провінцією Саудівської Аравії. Саме це в 1934 році призвело до війни між Єменом та Саудівською Аравією, яка закінчилася перемогою Ібн Сауда та укладенням у травні 1934 року Договору про дружбу і добросусідство. Кількість держав на Аравійському півострові було скорочено з п'яти до двох, при цьому Саудівська Аравія охопила 4/5 усієї території.

Цей період вирізняється збільшенням впливу у регіоні інших країн, насамперед США, чому сприяло відкриття там великих нафтових запасів. “Нафтовий фактор” додав нових рис до характеристики геополітичного значення регіону.

П'ятий період – Ялтинсько-Потсдамський, період завершення формування державності країн Аравійського півострова. У 1968 році Велика Британія ухвалює рішення щодо виведення своїх збройних сил “на схід від Суецу”, у 1971 році утворюються нові незалежні держави – Бахрейн, Катар та ОАЕ. Кувейт здобув незалежність у 1961 році, незважаючи на претензії Іраку, що призвело до першої кувейтської кризи 1961–1963 рр.

У повоєнний період значення нафти Перської затоки неухильно зростало, вона в середині 1970-х років становила 60 % її імпорту Західною Європою та 90 % японського імпорту рідкого палива [Abir 1974, 146]. Цей етап у розвитку регіону був пов'язаний з такими головними подіями, як здобуття країнами регіону контролю над своїми корисними копалинами в умовах зростання ролі нафтового фактора в міжнародних відносинах, активізація процесів субрегіонального співробітництва аравійських монархій, що знайшло відбиття в утворенні в 1981 році Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).

Шостий період – у межах сучасної міжнародної системи, коли за останні тридцять п'ять років роль аравійських монархій у глобальній політиці та економіці поступово зростала як завдяки їхньому стратегічному розташуванню як важливого геостратегічного транзитного вузла, так і як одного з головних компонентів у забезпеченні енергетичної безпеки світу завдяки контролю над значними енергетичними ресурсами та активній зовнішньополітичній діяльності. Внаслідок цього у ХХІ столітті відбувається переміщення центру економічної та політичної ваги арабського світу до аравійської зони. Констатуючи зростання ролі аравійських монархій на регіональному рівні, А. Абдулла зазначає, що шість країн РСАДПЗ справляють більший вплив на решту арабських країн, ніж ці 16 країн впливають на аравійські монархії [Young, Khan 2022, 101]. Вони відіграють центральну роль у новій конфігурації геополітичних центрів в арабському світі та на більш широкому близькосхідному просторі. Це центри сили нового типу, які внаслідок технологічного прориву виявляють себе як фінансово-інвестиційні, торгові, транспортно-інфраструктурні, інформаційно-телекомунікаційні центри не тільки регіонального, а й глобального рівня.

Політичні традиції монархій Аравійського півострова

Після розпаду Османської імперії та краху Британської колоніальної імперії країни регіону здобули незалежність, що запустило процес формування сучасних монархій. Політичні традиції монархій Аравійського півострова вирізняються сталістю та

консерватизмом. Особливості їхньої унікальної політичної культури базуються на поєднанні ісламських принципів із племінними звичаями. Особливості правління включають абсолютну монархію (влада зосереджена в руках панівної родини), племінні ради (важливу роль відіграють консультації з племінними лідерами), шаріат. Історичний розвиток регіону тісно пов'язаний з ісламом, що визначає правові та соціальні норми в монархіях. Історично племінні структури залишаються важливими в управлінні, забезпечуючи соціальну згуртованість. Ці фактори формують сучасні особливості управління в монархіях регіону. “Нафтовий фактор” значно підсилює економічну та політичну вагу монархій, забезпечивши їхню стабільність.

Хоча всі аравійські монархії є членами створеної в 1981 році РСАДПЗ, кожна з них має свої особливості і власні національні інтереси. Модель державно-політичної системи КСА визначається догмами ісламу. Репутація королівської родини, авторитет Саудівської Аравії в ісламському світі пов'язані з тим, що король визнається охоронцем святих місць ісламу. На території Саудівської Аравії розташовані Мекка та Медина, а паломництво до цих місць – хадж – є одним з обов'язків кожного мусульманина. Союз з улемами та збереження ваххабітського характеру королівства – найважливіша умова стабільності саудівської держави. Король є релігійним і світським головою держави. Він обмежений у своїх діях приписами Корану та шаріату і в разі їхнього порушення буде усунутий [Коппель 1998, 114]. Стабільність режиму забезпечується завдяки збереженню балансу між різноманітними соціальними та політичними групами саудівського суспільства, передусім представниками численної (декілька десятків тисяч) панівної родини, традиційної еліти – шейхами племен, улемами – і представниками “середнього класу”.

Саудівське королівство витримало, всупереч думкам багатьох експертів, виклик арабського націоналізму за часів Г. А. Насера, загрози ісламського фундаменталізму після революції в Ірані, тиск із боку іракського лідера Саддама Хусейна в 1990–1991 роках, події Арабської весни. Для КСА завдання забезпечення внутрішньої безпеки, яку воно розуміє передусім як стабільність чинного режиму, є одним з найважливіших. Не менше занепокоєння викликає в панівних кіл Саудівської Аравії забезпечення внутрішньої політичної стабільності решти монархій Затоки.

Модернізаційна програма КСА “Vision 2030”, розроблена Радою з економічних питань і питань розвитку, яку очолює спадкоємний принц КСА Мухаммад ібн Салман, побудована на трьох основних темах: активне суспільство, процвітаюча економіка та амбітна держава. Значна увага приділяється основам національної ідентичності саудівців, зокрема важливості ісламських цінностей, оскільки іслам та його вчення є основою саудівських законів, рішень, дій і цілей. Тому принципи ісламу мають стати рушійною силою для реалізації програми “Vision 2030”, а цінності поміркованості, терпимості, дисципліни, рівності та прозорості стануть основою успіху КСА. Підкреслено, що “Саудівська Аравія має значні історичні та культурні надбання саудівської, арабської та ісламської спадщини, а саудівська земля і далі залишається відомою завдяки давнім цивілізаціям і торговельним маршрутам на перетині світової торгівлі” [Saudi vision 2030]. Крім того, зазначено важливість консолідації Королівством ісламських та арабських цінностей, а також підтримання ним арабської мови. Тобто наголошується на цивілізаційній ролі Саудівської Аравії та її важливому значенні для арабів та мусульман. Забезпечення безпеки і добробуту людини проголошується одним із важливих стовпів політики КСА [Saudi vision 2030].

Формування Кувейту, Оману, Катару, Бахреїну та ОАЕ відбувалося після розпаду колоніальних імперій у XX столітті, а їхня історія як торговельного узбережжя і далі впливає на зовнішню політику. ОАЕ дедалі більш упевнено ідентифікують себе як державу середньої сили (middle power), реалізують модель “розумної” країни [Litsas 2020], що потребує більш активної зовнішньої політики і залучення еміратської дипломатії до регіональних і глобальних питань, зокрема вирішення конфліктів,

проблем тероризму, екології, зміни клімату, торгівлі людьми, бідності, а також передбачає інтенсивну взаємодію з міжнародними організаціями.

Урядова 10-річна стратегія “Ми Емірати 2031” передбачає перетворення ОАЕ на глобальний центр нової економіки (передова економіка) з найбільш процвітаючим суспільством у світі, посилення ролі в міжнародній співпраці задля зміцнення миру і співробітництва на регіональному та глобальному рівнях, а також сприяння поширенню процвітання серед усіх народів на основі поваги до людських цінностей [‘We the UAE 2031’ vision].

Стратегія розвитку ОАЕ на наступні 50 років “Принципи 50” була затверджена керівництвом країни 5 вересня 2021 р., напередодні святкування 50-ї річниці створення ОАЕ [Emirates News Agency WAM]. Вона є частиною стратегічної дорожньої карти “Проекти 50”, спрямованої на політичний, економічний і соціальний розвиток ОАЕ, і передбачає розбудову найкращої та найбільш динамічної економіки у світі, зміцнення глобального іміджу ОАЕ, цифрову, технічну та наукову перевагу. Основою зовнішньої політики ОАЕ проголошується заклик до миру, переговорів та діалогу для вирішення усіх суперечок. Не менш амбітні ідеї проголошуються і в стратегії Національного бачення Катару до 2030 р.

Кувейт – дипломатичний і гуманітарний лідер регіону, вагомий донор фінансової і гуманітарної допомоги для країн, що розвиваються, постраждалих від конфліктів, для міжнародних гуманітарних організацій.

Особливістю позиції Бахрейну, країни зі значною часткою шіїтського населення та панівною сунітською династією, є прагнення до підтримки Заходу, зокрема США, та Саудівської Аравії, максимальне дистанціювання від Ірану в забезпеченні регіональної безпеки.

Катар активно формує свій міжнародний імідж через впливові інструменти “м’якої сили”, зокрема державний канал “Аль-Джазіра”, який за своєю популярністю конкурує з CNN та BBC, транслюючись у понад 100 країнах і позиціонуючись як незалежне медіа, що водночас просуває позитивний образ Катару. Ефективне досягнення зовнішньополітичних цілей забезпечується діяльністю Катарської інвестиційної ради, глобальною мережею дипломатичних представництв на п’яти континентах та авіакомпанією “Qatar Airways”, яка входить до п’ятірки найкращих авіакомпаній світу і сприяє розширенню міжнародних зв’язків Катару. Як зазначає С. Данилов у роботі “Катар: суперник чи партнер? Аналіз зовнішньої політики та інструментів впливу”, унікальність позиції Катару полягає в його здатності підтримувати зв’язки з різними, часто конфліктуючими сторонами, що, разом з іншими інструментами впливу, перетворює невелику монархію на ключового гравця на глобальній арені [Данилов 2024].

Султанат Оман, розташований на периферії арабського світу, відігравав ключову роль у морській торгівлі між Сходом і Заходом. Історично країна перебувала під впливом португальців (XVI–XVII ст.), а згодом іранців, підтримуючи активні торговельні й політичні зв’язки зі східним узбережжям Африки. Завдяки стратегічному розташуванню біля Ормузької протоки, через яку проходить значна частина світових поставок нафти, Оман залишається важливим торговельним центром. Сучасний курс держави визначається стратегією, спрямованою на диверсифікацію економіки та зниження залежності від нафти. У 2020 р., після смерті султана Кабуса, який правив 50 років, владу перейняв султан Хайсам. З його приходом запроваджено реформи, як-от податок на високі доходи з 2028 р., але загалом зберігається закритий характер держави з акцентом на нейтральній зовнішній політиці.

Зовнішня політика арабських монархій: балансування між глобальними партнерами та регіональними викликами

Аравійські монархії є ключовими гравцями на міжнародній арені, впливаючи на глобальні та регіональні процеси. Їхня зовнішня політика характеризується

прагненням балансувати між Заходом і Сходом, що дає їм змогу зміцнювати дипломатичну позицію в умовах глобальних змін. Стратегічні відносини з основними міжнародними акторами, як-от США, КНР, РФ та ЄС, формуються з урахуванням економічних інтересів, питань безпеки та регіональної стабільності. Ця багатостороння дипломатія є відповіддю на сучасні виклики та потребу диверсифікації партнерств у мінливому геополітичному ландшафті.

Відносини зі Сполученими Штатами залишаються наріжним каменем зовнішньої політики аравійських монархій і зосереджені на енергетичній безпеці, військовому співробітництві та протидії регіональним загрозам. Проте динаміка цих відносин змінювалася залежно від адміністрацій США. За президентства Б. Обами (2009–2017 рр.) відносини з Саудівською Аравією ускладнювалися через підписання Спільного всеосяжного плану дій (JCPOA) з Іраном у 2015 році. Під час першого терміну Д. Трампа (2017–2021 рр.) співпраця посилилася завдяки його візиту до Ер-Ріяду та антиіранській політиці. За Дж. Байдена (2021–2025 рр.) напруженість зросла через критику КСА щодо прав людини та скорочення підтримки Ємену. Візит Д. Трампа у травні 2025 році до КСА, Катару та ОАЕ сприяв відновленню співпраці в енергетичній та безпековій сферах.

Європейський Союз є важливим партнером аравійських монархій, зокрема в торгівлі, енергетиці та боротьбі з тероризмом. ЄС посідає друге місце після КНР за обсягом торгівлі з країнами РСАДПЗ. Обговорення угоди про вільну торгівлю між ЄС і Радою співробітництва має на меті поглибити економічні зв'язки. Крім того, монархії співпрацюють з ЄС у стабілізації Близького Сходу, підтримуючи ініціативи з протидії тероризму та регіональним конфліктам. Ця співпраця відображає прагнення монархій диверсифікувати партнерства, зберігаючи баланс між економічними та безпековими пріоритетами.

Поглиблення відносин з КНР, Індією та РФ є стратегічним кроком для забезпечення економічного розвитку аравійських монархій. КНР, позиціонуючи себе як відповідальну глобальну державу, активізувала дипломатичні, енергетичні та економічні зв'язки з регіоном. Успіх китайського посередництва у відновленні дипломатичних відносин між Саудівською Аравією та Іраном у березні 2023 року став важливим кроком для стабілізації Перської затоки та зміцнення геополітичного впливу КНР. Російська Федерація своєю чергою намагається відновити свої позиції в арабському світі через партнерство з КСА, ОАЕ та іншими монархіями, що є спробою відповіді на традиційний вплив США в регіоні та щораз більший інтерес до нього з боку КНР.

Аравійські монархії активно використовують економічні інтереси для балансування між Заходом і Сходом, уникаючи надмірної політизації. Поглиблення співпраці з країнами БРІКС, зокрема КНР та Індією, є доконечною потребою для реалізації зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на економічний розвиток. Водночас Захід залишається ключовим партнером у питаннях безпеки, оборони, інвестицій і технологій. Саудівська Аравія та Катар також є важливими донорами гуманітарної допомоги, зокрема для Ємену та Сектору Гази, через міжнародні організації та власні фонди, що посилює їхній вплив у регіоні.

Значну роль у зовнішній політиці монархій відіграє “м’яка сила”, яка компенсує обмеженість матеріальних і силових ресурсів. Катар, зокрема, зміцнює свій вплив через медіаплатформу Al Jazeera та інвестиції в енергетичний сектор, виступаючи посередником у переговорах між Ізраїлем і ХАМАСом, а також між США та Іраном [Данилов 2024]. Оман відіграє ключову роль у дипломатичних процесах, зокрема як майданчик для переговорів щодо JCPOA у 2015 році та саудівсько-іранської угоди 2023 року за посередництва КНР. Кувейт, як дипломатичний лідер регіону, сприяв врегулюванню катарської кризи 2017–2021 років, зміцнюючи стабільність у Перській затоці.

**Сучасний стан та виклики для України
у взаємодії з монархіями Аравійського півострова**

Україна стикається з низкою викликів у взаємодії з монархіями Аравійського півострова, які пов'язані з політичними та дипломатичними обмеженнями. Щодо повномасштабної агресії Росії проти України монархії Перської затоки виявили різну реакцію, що відображає їхні унікальні стратегічні інтереси та зовнішньополітичні доктрини, водночас можемо побачити як спільні риси, так і відмінності в їхніх позиціях. Їхня амбівалентна позиція щодо “конфлікту в Україні” викликана переконанням, що час однополярного світу добігає кінця і наразі формується двополярний або багатополярний світ, в умовах якого вони сподіваються здобути більшу зовнішньополітичну автономію. Однією з причин російської агресії монархії вважають утворення стратегічного вакууму у Східній Європі внаслідок розпаду СРСР. Після завершення “холодної війни” сторони протистояння не оформили жодних домовленостей про політичні кордони в Європі, а Європейський Союз і НАТО почали розширення на схід, що, з їхнього погляду, частково виправдовувало позицію РФ. Стратегічна дипломатія Катару та Кувейту виявилася більш схильною до підтримки України, чого не можна сказати про Саудівську Аравію та ОАЕ, які посіли більш нейтральні або навіть проросійські позиції, спрямовані на збереження стратегічних відносин з Росією. Оман, продовжуючи свою традиційну політику нейтралітету, та Бахрейн, акцентуючи на дипломатичному діалозі, також уникають однозначного засудження агресії, підкреслюючи свої стратегічні та економічні інтереси, що можуть бути вразливими до міжнародних конфліктів. У межах ООН та інших міжнародних організацій монархії переважно посідають нейтральну позицію щодо конфлікту в Україні, що ускладнює формування коаліцій для підтримки українських ініціатив.

Отже, російська агресія проти України посилила поляризацію в міжнародному співтоваристві, і монархії Затоки намагаються її уникнути, дотримуючись принципу позаблоковості. Ризикуємо припустити, що як можливі посередники аравійські монархії нездатні і незацікавлені обстоювати потребу дотримання Статуту ООН і відновлення територіальної цілісності України, тому їхні посередницькі ініціативи варто брати до уваги насамперед у гуманітарному аспекті, зокрема обміні полоненими.

Україні потрібно враховувати неоднорідність у ставленні аравійських монархій до російської агресії, вибудовуючи гнучку та багатовекторну політику. Такий підхід дасть змогу Україні максимізувати підтримку деяких держав регіону, зберігаючи водночас стратегічно важливі економічні відносини з іншими.

Між Україною та аравійськими монархіями, порівняно молодими державами, немає тривалої історії відносин. З огляду на переважно брак чіткої стратегії України щодо участі в регіональних відносинах протягом більшого часу існування держави вікно можливостей поглибити відносини з монархіями Затоки було тимчасово втрачено. Сучасна тенденція до активізації дипломатичних контактів через високорівневі візити та культурні обміни сприятиме подальшому зміцненню двосторонніх відносин. Перешкодою для розвитку відносин є обмежений вплив України на Близькому Сході, де Україна не має потужної регіональної присутності чи впливу, що послаблює її позиції в переговорах. Відмінності між демократичним устроєм України та абсолютними монархіями регіону можуть створювати розрив у цінностях та підходах до зовнішньої політики. Монархії фокусуються на стабільності регіону Близького Сходу, тоді як українські безпекові інтереси зосереджені на боротьбі з агресією Росії, що може створювати невідповідність у спільних цілях.

Конкуренція між монархіями, обумовлена спробами кожної країни посісти провідну позицію у ключових галузях економіки та геополітики, створює як виклики, так і можливості для партнерів, готових запропонувати технології, ресурси

чи інвестиції, що може враховуватись і використовуватись Україною в розбудові відносин з ними.

Особливого значення набуває геополітична конкуренція, сильна присутність країн ЄС, США, Китаю та Росії в регіоні, що обмежує можливості України просувати власні інтереси, особливо в умовах російсько-української війни. Монархії віддають перевагу економічно потужним партнерам, що створює виклик для України. Хоча головним стратегічним партнером залишаються США, вони мають міцні зв'язки як з Росією, особливо в рамках ОПЕК+, а також у військово-технічній сфері, так і з КНР. Використання досвіду інших країн у налагодженні відносин з монархіями Затоки було б украй корисним. У цьому плані найбільш привабливою вважаємо китайську модель реалізації політики КНР у регіоні Перської затоки на основі створення багаторівневої системи двостороннього та багатостороннього співробітництва при визначальній ролі багатостороннього співробітництва в межах РСАДПЗ. Співпраця Китаю з РСАДПЗ та двостороннє співробітництво з державами Перської затоки взаємно доповнюють і сприяють одне одному, що є обґрунтуванням доцільності застосування Україною як двостороннього, так і багатостороннього співробітництва для забезпечення цілей зовнішньої політики в регіоні Перської затоки.

Важливу роль могла б відіграти участь України в регіональних ініціативах, невідмінною умовою чого є позиціонування України як надійного партнера для гуманітарних та інфраструктурних проєктів у регіоні.

Відносини з монархіями Аравійського півострова відкривають для України низку можливостей у сферах економіки, політики, безпеки та дипломатії. Щодо економічних можливостей, то Україна є одним із провідних виробників зернових і соняшникової олії, які мають попит у регіоні через залежність монархій від імпорту продовольства.

Відповідно до потреб української економіки та можливостей народного господарства можна виділити такі групи енергетичних інтересів України в регіоні: імпорт нафти і природного газу; транзит близькосхідних енергоносіїв; участь українських енергетичних підприємств у функціонуванні енергетичної галузі та розбудові відповідної інфраструктури. Водночас Україна не є ключовим покупцем нафти чи газу з регіону, що зменшує її економічну привабливість для монархій, оскільки вони більш зацікавлені у співпраці з великими споживачами енергоресурсів, як-от Китай, Індія чи ЄС.

Військово-технічне співробітництво пов'язане з геополітичними, економічними та регіональними факторами. Монархії Аравійського півострова є потенційними партнерами України у сфері постачання оборонних технологій, військової техніки та навчання персоналу. Це може сприяти посиленню української обороноздатності. Наприклад, Катар та ОАЕ виявляли інтерес до українських оборонних розробок, як-от системи ППО чи авіабудування, виробництво БПЛА, а також до проведення спільних досліджень у сфері озброєнь. Україна, яка має унікальний досвід ведення сучасної війни, може ділитися знаннями у сфері безпеки та оборони.

Перспективним є співробітництво у сфері розвідки та протидії тероризму. Україна та монархії можуть обмінюватися розвідувальною інформацією, зокрема щодо фінансування тероризму, нелегального обігу зброї та регіональних загроз. У майбутньому українська оборонна промисловість могла б запропонувати технології монархіям, але конкуренція зі США, Росією та європейськими виробниками значно ускладнює це завдання.

Не слід забувати й того, що монархії Затоки – це джерело потужного інвестиційного капіталу. За умов створення привабливого інвестиційного клімату в Україні можливості залучення цього капіталу могли б стати цілком реальними. Монархії мають значні фінансові ресурси і зацікавлені в інвестиціях у сільське господарство, інфраструктуру, логістику, ІТ та зелений енергетичний сектор України. Співпраця у

відновлюваній енергетиці (сонячна та воднева енергетика), інноваціях та високо-технологічному виробництві може бути взаємовигідною.

Що стосується питання кредитів, то цікавим і досі не дослідженим в Україні аспектом цієї теми є діяльність ісламських банків. Особливістю діяльності таких банків є те, що вони не розглядають гроші як товар, а тому не надають кредити під відсотки. Однією з форм діяльності цих банків є надання коштів для бізнесу, причому ісламський банк бере участь у реалізації певного бізнес-проекту та укладає угоду про розподіл майбутнього прибутку. У цій ситуації банк іде на ризик такою ж мірою, як і сам власник бізнесу. Винагорода банку не гарантується нічим, а тому банк зацікавлений в успішності справи і докладає відповідних зусиль разом із клієнтом. Такі умови співпраці бізнесу та банків були б дуже сприятливими для України.

Монархії мають досвід надання гуманітарної допомоги і фінансування гуманітарних проектів, що може бути корисним для України в умовах війни (наприклад, підтримка переміщених осіб чи відновлення інфраструктури), і можуть допомагати Україні у відновленні зруйнованої війною інфраструктури.

Отже, Україна має значний потенціал для співпраці з монархіями Аравійського півострова в багатьох сферах, може виграти від співпраці у сферах економіки, оборони, енергетики та гуманітарної підтримки. Для реалізації цих можливостей потрібні активна дипломатія, ефективне використання наявних ресурсів і розвиток довгострокових партнерств. Однак ризики, зокрема геополітичний баланс і нейтралітет монархій, вимагають обережного підходу та багатовекторної дипломатії. Розв'язання цих викликів потребує довгострокової стратегії та гнучкості в зовнішній політиці України.

Висновки

Проведене дослідження геополітичної ролі монархій Аравійського півострова у ХХІ столітті дає змогу зробити низку ключових висновків, що мають важливе значення для розуміння сучасних міжнародних відносин та формування зовнішньої політики України.

По-перше, у ХХІ столітті аравійські монархії демонструють якісну трансформацію своєї ролі у світовій політиці. З традиційних енергетичних держав вони перетворюються на багатовимірних глобальних акторів, вплив яких поширюється на три взаємопов'язані рівні: регіональний (простір Близькосхідного регіону та Перської затоки), розширений (арабський та ісламський світ) і глобальний. Ця метаморфоза є результатом синтезу низки чинників – стратегічного розташування, контролю над критичними енергетичними ресурсами, успішної економічної диверсифікації та прагматичної багатовекторної зовнішньої політики. Нова роль монархій ґрунтується не лише на нафтових багатствах, а й на фінансово-інвестиційній могутності, логістичній інфраструктурі, технологічних амбіціях та інструментах “м'якої сили”. Вони пройшли значну трансформацію від регіональних протекторатів до самостійних геополітичних центрів сили. Їхня нова роль ґрунтується не тільки на енергетичній ренті, а й на стратегічній трансформації власних економік через програми модернізації на кшталт “Vision 2030” у Саудівській Аравії чи “Принципи 50” в ОАЕ. Це дало їм змогу перетворитися на фінансово-інвестиційні, логістичні й технологічні хаби, що де-факто становлять новий тип “глобальних середніх держав”. Їхня могутність ґрунтується на регіональній домініанті, що проєктується на глобальний рівень через механізми “м'якої сили”, дипломатії посередництва та суверенних інвестиційних фондів.

По-друге, ключовою характеристикою зовнішньої політики аравійських монархій стало стратегічне балансування між великими державами. Незважаючи на стрижневий безпековий альянс зі США, вони активно диверсифікують партнерства, нарощуючи економічні та політичні зв'язки з КНР, Росією та Індією. Ця багатовекторність є

прагматичною відповіддю на формування багатополярного світу та дає їм змогу максимізувати суверенітет. Успіх китайського посередництва в нормалізації відносин між КСА та ІРІ свідчить про зростання готовності монархій приймати нових незалежних арбітрів.

По-третє, зовнішньополітична активність монархій ґрунтується на унікальному поєднанні абсолютної монархії, племінних структур та ісламської ідентичності. Модернізаційні програми не заперечують, а переосмислюють ці основи, поєднуючи технологічний прорив із консервацією суспільно-політичного ладу. Це формує модель “модернізації без вестернізації”, яка є альтернативою ліберальній демократії. Отже, їхня зовнішня політика спрямована не лише на забезпечення економічних інтересів, а й на просування власного цивілізаційного проекту.

Для України новий статус монархій Аравійського півострова створює комплексну матрицю викликів і можливостей. Головним викликом залишається амбівалентна позиція цих держав щодо російської агресії, зумовлена прагматичними економічними та політичними інтересами. Це робить їх нездатними бути гарантами територіальної цілісності України в рамках міжнародного права, а їхні посередницькі ініціативи мають розглядатися передусім у гуманітарному, а не політичному вимірі.

Однак існують значні можливості для розбудови взаємовигідної співпраці, насамперед у сфері економіки та безпеки: закріплення України як стратегічного постачальника продовольства; залучення суверенних інвестиційних фондів до відбудови інфраструктури; постачання українських оборонних технологій; участь у регіональних гуманітарних ініціативах.

Для України розбудова стабільних, взаємовигідних та багатовимірних відносин з аравійськими монархіями має стратегічне значення. Цей вектор має стати важливим складовим елементом зовнішньої політики країни, спрямованим на диверсифікацію геополітичних та гео економічних зв'язків, посилення національної безпеки та забезпечення економічного зростання. Найбільш перспективними є сфери економіки та інвестицій, енергетична безпека, військово-технічне співробітництво, аграрний сектор.

Однак реалізації цього потенціалу заважають низка викликів – геополітична нейтральність монархій та їхнє балансування між великими державами, конкуренція з боку інших міжнародних акторів на ринках цих країн, недосконалий інвестиційний клімат в Україні, а також обмеженість взаємних знань та культурно-історичних зв'язків.

Подолання цих бар'єрів вимагає від України системного та проактивного підходу, зокрема розробки цілісної концепції близькосхідної політики України, де відносини з монархіями Аравійського півострова будуть визначені як стратегічний пріоритет; розробки окремої стратегії співробітництва з країнами Аравійського півострова, яка б чітко визначала цілі, пріоритети, відповідальні інституції та механізми фінансування; проведення глибоких внутрішніх реформ для створення сприятливого інвестиційного клімату, захисту прав інвесторів та запобігання корупції; активізації “дипломатії на вищому рівні” та публічної дипломатії для послідовного і переконливого донесення українських пропозицій та аргументів; створення конкретних економічних пропозицій “під ключ” у пріоритетних сферах співробітництва.

Ефективна стратегія України має ґрунтуватися на декількох принципах: диференційованому підході з урахуванням специфіки кожної країни; акценті на економічній та технологічній співпраці; позиціонуванні себе як надійного партнера в регіональних ініціативах; використанні нетрадиційних форматів фінансування, як-от механізми ісламського банкінгу.

Співробітництво з монархіями Аравійського півострова відкриває для України унікальне вікно можливостей для гео економічного маневру. Реалізація цього потен-

ціалу потребує не реактивного, а проактивного, цілеспрямованого та професійного підходу, що ґрунтується на довгостроковій стратегії та готовності до глибинних внутрішніх реформ.

Отже, майбутнє відносин України з арабськими монархіями залежить від здатності нашої держави запропонувати чіткий, взаємовигідний проєкт партнерства та впровадити конче потрібні внутрішні зміни. У підсумку монархії Аравійського півострова стали незамінними гравцями нової глобальної архітектури. Їхня сила походить з унікального поєднання енергетичних ресурсів, геостратегічного положення, фінансової могутності та прагматичної багатовекторної дипломатії. Успіх України у відносинах із ними залежатиме від здатності запропонувати чіткі економічні вигоди, визнати їхню геополітичну складність та вести постійну, невтомну дипломатичну роботу на всіх рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

Ближкий Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України (2008), Власюк О. С. [та ін.], Фоліант, Київ.

Данилов С. (2024), *Україна – Катар: Можливості поза посередництвом*, Рада зовнішньої політики “Українська призма”, режим доступу: https://prismua.org/wp-content/uploads/2024/04/Ukr_Qatar-1.pdf (дата звернення: 17.09.2025).

Ігнат'єв П. (2019), “Бахрейн: як вижити на роздоріжжі між Саудівською Аравією та Іраном?”, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, № 50, с. 20–25.

Коппель О. А. (1998), *Перська Затока: проблема безпеки в 80-ті – 90-ті роки*, Школяр, Київ.

Коппель О. А. і Пархомчук А. Д. (2019), “Геостратегічна трансформація Близького Сходу крізь призму інтересів України”, *Регіональні студії*, вип. 17, с. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.17.12>

Новицька Н. В. (2019), “Монархії Перської затоки у боротьбі за Африку: мирні та гуманітарні ініціативи, безпека й інвестиції”, *Міжнародні відносини. Серія: “Політичні науки”*, № 20, 19 с., режим доступу: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/3929 (дата звернення: 17.05.2025).

Новицька Н. В. (2020), “Пріоритетні вектори співробітництва України та Саудівської Аравії”, в *Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі. Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції. 15 жовтня 2020 р., м. Київ*, Київ, с. 31–33, режим доступу: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_SPIMUS_2020.pdf (дата звернення: 17.05.2025).

Парахонський Б. О. і Яворська Г. М. (2020), “Ближкий Схід як простір глобальної невизначеності: виклики для України”, *Східний світ*, № 3, с. 87–108. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2020.03.087>

Пархомчук А. Д. (2021), “Вплив політики США на структурні параметри Близькосхідної регіональної системи”, *Політикус*, вип. 1, с. 115–120. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.17>

Перепелиця Г. і Новицька Н. (2022), “Вплив агресії РФ проти України на безпекове становище держав Перської затоки”, *Україна дипломатична*, вип. 23, с. 306–314, режим доступу: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001452897> (дата звернення: 18.09.2025).

Петюр Р. К. (2007), *Регіон Близького та Середнього Сходу в зовнішній політиці України*, автореф. дис. ... канд. політ. наук, Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Київ.

Федянін В. (2021), “Авраамові угоди як знакова подія зовнішньої політики Об'єднаних Арабських Еміратів”, *Грані: науково-теоретичний альманах*, том 24 (№ 7–8), с. 87–97. DOI: <https://doi.org/10.15421/172181>

Федянін В. О. (2022), «Відносини Україна – ОАЕ у період після “Арабської весни”», *Політикус*, вип. 1, с. 158–168. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.26>

Федянін В. О. (2023), “Позиція ОАЕ по відношенню до повномасштабної агресії Російської Федерації проти України”, *Політикус*, вип. 2, с. 109–117. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.16>

“A Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together” (n.d.), in *The Higher Committee of Human Fraternity*, available at: <https://www.forhumanfraternity.org/document-on-human-fraternity/> (accessed: May 22, 2025).

Abir M. (1974), *Oil, Power and Politics. Conflict in Arabia, the Red Sea and the Gulf*, Cass, London.

Abrahamic Family House (n.d.), Official website, available at: <https://www.abrahamicfamily-house.ae/about-us> (accessed: May 22, 2025).

Al-Ketbi E. (2021), *The UAE Power-Building Model and Foreign Policy Shifts*, Emirates Policy Center, Abu Dhabi.

Al-Suwaidi J. (2019), *United Arab Emirates Society in the Twenty-First Century: Issues and Challenges in a Changing World*, Jamal Sanad Al-Suwaidi, Abu Dhabi.

Al-Suwaidi K. (2023), *The UAE After the Arab Spring: Strategy for Survival*, I. B. Tauris.

Albarasneh A. and Khatib D. (2019), “The US Policy of Containing Iran – from Obama to Trump 2009–2018”, *Global Affairs*, Vol. 5, Issue 4–5, pp. 369–387. DOI: <https://doi.org/10.1080/23340460.2019.1701951>

Alvarez-Ossorio I. and Rodriguez L. (2021), “The Foreign Policy of Qatar: From a Mediating Role to an Active One”, *Revista Española de Ciencia Política*, No. 56, pp. 97–120. DOI: <https://doi.org/10.21308/recp.56.04>

Amin S. H. (1981), *Internal and Legal Problems of the Gulf*, Menas Press, Ltd., London.

Bulloch. J. (1984), *The Gulf: A Portrait of Kuwait, Qatar, Bahrain and the UAE*, Century Publishing Co Ltd.

Cafiero G. (2024), “Oman Keeps Trying to Dial Down Tensions in the Middle East”, in *The Henry L. Stimson Center*, available at: <https://www.stimson.org/2024/oman-tries-to-dial-down-middle-east-tensions/> (accessed April 21, 2025).

Cockburn P. (2017), *The Age of Jihad: Islamic State and the Great War for the Middle East*, Verso, London and New York.

Cordesman A. (1984), *The Gulf and the Search for Strategic Stability: Saudi Arabia, the Military Balance in the Gulf, and Trends in the Arab-Israeli Military Balance*, Westview Press, Boulder, Colorado.

Cordesman A. (1987), *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, Croom Helm, London.

Cordesman A. (1988), *The Gulf and the West*, Westview Press, Colorado.

Cordesman A. (1997), *US Forces in the Middle East: Resources and Capabilities*, Westview Press, Colorado.

Davidson C. (2019), “The UAE, Qatar, and the Question of Political Islam”, in A. Kreig (ed.), *Divided Gulf: Anatomy of a Crisis*, Palgrave Macmillan, Singapore, pp. 71–90.

Emirates News Agency WAM (n.d.), “UAE Announces ‘The Principles of the 50’ to Pave Economic, Political and Developmental Roadmap for Next 50 Years”, available at: <https://wam.ae/en/details/1395302966860> (accessed May 7, 2025).

Dawisha A. (2009), *Iraq: A Political History from Independence to Occupation*, Princeton University Press.

Gause F. (2015), “Understanding the Gulf States”, *Democracy: A Journal of Ideas*, available at: <https://democracyjournal.org/magazine/36/understanding-the-gulf-states/> (accessed April 21, 2025).

Halliday F. (1975), *Arabia Without Sultans*, Penguin Books, London.

Halliday F. (2017), *The Middle East in International Relations: Power, Politics and Ideology*, Cambridge University Press.

Kabalan M. (2018), “Kuwait’s GCC Mediation: Incentives and Reasons for Failure”, in *Arab Center Washington DC*, available at: <https://arabcenterdc.org/resource/kuwaits-gcc-mediation-incentives-and-reasons-for-failure/> (accessed April 19, 2025).

Kamrava M. (2011), “Mediation and Qatari Foreign Policy”, *The Middle East Journal*, Vol. 65, No. 4, pp. 539–556.

Koppel O. and Fedianin V. (2022), “Emirati Foreign Policy Strategy in the Context of Ukraine-UAE Relations”, *Global Journal of Human-Social Science: F Political Science*, Vol. 22, Issue 2 (Ver. 1.0), pp. 33–41.

Koppel O. and Karvatskyi D. (2024), “Features of Ukraine Interaction with Gulf Monarchies in the Context of Escalating Security Challenges”, *Actual Problems of International Relations*, Issue 159, pp. 12–20.

Lanqueur W. and Rubin B. (2008), *The Israel-Arab Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict*, Seventh Revised and Updated Edition, Penguin.

- Litsas S. N. (2020), "Smart, Not Small: The Abraham Accords and the Role of Small States", *BESA Center Perspectives Paper*, No. 1,782, October 21, available at: <https://besacenter.org/wp-content/uploads/2020/10/1782-Smart-Not-Small-Litsas-final.pdf> (accessed April 21, 2025).
- Lynch M. (2016), *The New Arab Wars: Uprisings and Anarchy in the Middle East*, Public Affairs, New York.
- Metz H. (ed.) (1993), *Saudi Arabia: A Country Study*, Federal Research Division, Library of Congress, Government Printing Office, Washington.
- Nakleh E. (1975), *Arab-American Relations in the Persian Gulf*, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington.
- Noureddine A. (2024), "Bahrain's Foreign Policy: Distinct from Other Arab Nations", in *Fanack.com*, January 23, available at: <https://fanack.com/politics/features-insights/bahrains-foreign-policy-distinct-from-other-arab-nations~266420/> (accessed April 21, 2025).
- Price R. and Haberbeck A. (2023), *The Maritime Laws of the Arabian Gulf Cooperation Council States*, Vol. I, Brill, Leiden.
- Quandt W. (1981), *Saudi Arabia in the 1980's: Foreign Policy, Security and Oil*, Washington.
- Roberts D. (2024), "UAE and Qatar: Understanding Foreign Policies and Security Strategies", in E. Ardemagni (ed.), *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age*, pp. 33–46, available at: https://www.ispionline.it/wp-content/uploads/2024/03/Report-ISPI-2024_Security-Side-of-Gulf-Visions.pdf (accessed May 22, 2025).
- Sager A. (2024), "The Regional and World Vision Behind Saudi Transformation", in E. Ardemagni (ed.), *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age*, pp. 101–106, available at: https://www.ispionline.it/wp-content/uploads/2024/03/Report-ISPI-2024_Security-Side-of-Gulf-Visions.pdf (accessed May 22, 2025).
- Saudi vision 2030*, available at: <https://www.vision2030.gov.sa/en> (accessed June 22, 2025).
- The United Arab Emirates' Government Portal* (n.d.), "Projects of the 50", available at: <https://u.ae/en/about-the-uae/uae-in-the-future/initiatives-of-the-next-50/projects-of-the-50> (accessed May 10, 2025).
- The United Arab Emirates (UAE): Issues for U.S. Policy* (n.d.), Congressional Research Service, Washington, DC, available at: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RS21852.pdf> (accessed April 15, 2025).
- Ulrichsen K. (2016), "Introduction", in *The Gulf States in International Political Economy*, Palgrave Macmillan, New York, pp. 6–9.
- "Understanding the Recent Contours of UAE Foreign Policy" (n.d.), in *Emirates Policy Center*, available at: <https://epc.ae/en/details/brief/understanding-the-recent-contours-of-uae-foreign-policy> (accessed June 1, 2025).
- "United Arab Emirates" (n.d.), in *The World Factbook*, available at: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-arab-emirates/#energy> (accessed April 20, 2025).
- "'We the UAE 2031' Vision" (n.d.), in *The United Arab Emirates' Government Portal*, available at: <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/strategies-plans-and-visions/innovation-and-future-shaping/we-the-uae-2031-vision> (accessed June 22, 2025).
- Young K. and Khan T. (2022), "Extended States: The Politics and Purpose of United Arab Emirates Economic Statecraft in the Horn of Africa", in *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, Manchester University Press, pp. 99–127. DOI: <https://doi.org/10.7765/9781526162175.00011>

REFERENCES

- Blyzkyi Skhid: mizhnarodna bezpeka, rehionalni vidnosyny ta perspektyvy dlia Ukrainy* (2008), Vlasniuk O. S. [et al.], Foliant, Kyiv. (In Ukrainian).
- Danylov S. (2024), *Ukraina – Katar: Mozhlyvosti poza poserednytstvom*, Rada zovnishnoi polityky "Ukrainska pryzma", available at: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2024/04/Ukr-Qatar-1.pdf> (accessed September 17, 2025). (In Ukrainian).
- Ihnatiev P. (2019), "Bakhrein: yak vyzhyty na rozdorizhzhzi mizh Saudivskoiu Araviei ta Iranom?", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Mizhnarodni vidnosyny*, No. 2, pp. 20–25. (In Ukrainian).
- Koppel O. A. (1998), *Perska Zatocka: problema bezpeky v 80-ti – 90-ti roky*, Shkoliar, Kyiv. (In Ukrainian).

Koppel O. A. and Parchomchuk A. D. (2019), "Heostratehichna transformatsiia Blyzkoho Skhodu kriz pryzmu interesiv Ukrainy", *Rehionalni studii*, Issue 17, pp. 61–66. (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.17.12>

Novytska N. V. (2019), "Monarkhii Perskoi Zatoky u borotbi za Afryku: myrni ta humanitarni initsiatyvy, bezpeka y investytsii", *Mizhnarodni vidnosyny. Seriia: "Politychni nauky"*, No. 20, 19 p., available at: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/3929 (accessed May 17, 2025). (In Ukrainian).

Novytska N. V. (2020), "Priorytetni vektory spivrobitnytstva Ukrainy ta Saudivskoi Aravii", v *Stratehichne pozytsionuvannia Ukrainy v suchasnomu mizhnarodnomu prostori. Materialy mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii. 15 zhovtnia 2020 r., m. Kyiv*, Kyiv, pp. 31–33, available at: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_SPIMUS_2020.pdf (accessed May 17, 2025). (In Ukrainian).

Parakhonskyi B. O. and Yavorska H. M. (2020), "Blyzkyi Skhid yak prostir hlobalnoi nevyznachenosti: vyklyky dlia Ukrainy", *Shidnij svit*, No. 3, pp. 87–108. (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2020.03.087>

Parchomchuk A. D. (2021), "Vplyv polityky SShA na strukturni parametry Blyzkoskhidnoi rehionalnoi systemy", *Politykus*, Issue 1, pp. 115–120. (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.17>

Perepelytsia H. and Novytska N. (2022), "Vplyv ahresii RF proty Ukrainy na bezpekove stanovyshche derzhav Perskoi Zatoky", *Ukraina dyplomatychna*, Issue XXIII, pp. 306–314, available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001452897> (accessed September 18, 2025). (In Ukrainian).

Petiur R. K. (2007), *Rehion Blyzkoho ta Serednoho Skhodu v zovnishnii politytsi Ukrainy*, Avtoref. dys... kand. polit. nauk, Kyivskiy natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka, Kyiv. (In Ukrainian).

Fedianin V. (2021), "Avraamovi uhody yak znakova podiia zovnishnoi polityky Obiednanykh Arabskykh Emirativ", *Hrani: naukovo-teoretychnyi almanakh*, Vol. 24, No. 7–8, pp. 87–97. (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.15421/172181>

Fedianin V. O. (2022), "Vidnosyny Ukraina–OAE u period pislia 'Arabs'koi vesny'", *Politykus*, Issue 1, pp. 158–168 (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.26>

Fedianin V. O. (2023), "Pozytsiia OAE po vidnoshenniu do povnomasshtabnoi ahresii Rossiiskoi Federatsii proty Ukrainy", *Politykus*, Issue 2, pp. 109–117. (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.16>

"A Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together" (n.d.), in *The Higher Committee of Human Fraternity*, available at: <https://www.forhumanfraternity.org/document-on-human-fraternity/> (accessed: May 22, 2025).

Abir M. (1974), *Oil, Power and Politics. Conflict in Arabia, the Red Sea and the Gulf*, Cass, London.

Abrahamic Family House (n.d.), Official website, available at: <https://www.abrahamicfamilyhouse.ae/about-us> (accessed: May 22, 2025).

Al-Ketbi E. (2021), *The UAE Power-Building Model and Foreign Policy Shifts*, Emirates Policy Center, Abu Dhabi.

Al-Suwaidi J. (2019), *United Arab Emirates Society in the Twenty-First Century: Issues and Challenges in a Changing World*, Jamal Sanad Al-Suwaidi, Abu Dhabi.

Al-Suwaidi K. (2023), *The UAE After the Arab Spring: Strategy for Survival*, I. B. Tauris.

Albarasneh A. and Khatib D. (2019), "The US Policy of Containing Iran – from Obama to Trump 2009–2018", *Global Affairs*, Vol. 5, Issue 4–5, pp. 369–387. DOI: <https://doi.org/10.1080/23340460.2019.1701951>

Alvarez-Ossorio I. and Rodriguez L. (2021), "The Foreign Policy of Qatar: From a Mediating Role to an Active One", *Revista Española de Ciencia Política*, No. 56, pp. 97–120. DOI: <https://doi.org/10.21308/recp.56.04>

Amin S. H. (1981), *Internal and Legal Problems of the Gulf*, Menas Press, Ltd., London.

Bulloch J. (1984), *The Gulf: A Portrait of Kuwait, Qatar, Bahrain and the UAE*, Century Publishing Co Ltd.

Cafiero G. (2024), "Oman Keeps Trying to Dial Down Tensions in the Middle East", in *The Henry L. Stimson Center*, available at: <https://www.stimson.org/2024/oman-tries-to-dial-down-middle-east-tensions/> (accessed April 21, 2025).

- Cockburn P. (2017), *The Age of Jihad: Islamic State and the Great War for the Middle East*, Verso, London and New York.
- Cordesman A. (1984), *The Gulf and the Search for Strategic Stability: Saudi Arabia, the Military Balance in the Gulf, and Trends in the Arab-Israeli Military Balance*, Westview Press, Boulder, Colorado.
- Cordesman A. (1987), *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, Croom Helm, London.
- Cordesman A. (1988), *The Gulf and the West*, Westview Press, Colorado.
- Cordesman A. (1997), *US Forces in the Middle East: Resources and Capabilities*, Westview Press, Colorado.
- Davidson C. (2019), "The UAE, Qatar, and the Question of Political Islam", in A. Kreig (ed.), *Divided Gulf: Anatomy of a Crisis*, Palgrave Macmillan, Singapore, pp. 71–90.
- Dawisha A. (2009), *Iraq: A Political History from Independence to Occupation*, Princeton University Press.
- Emirates News Agency WAM (n.d.), "UAE Announces 'The Principles of the 50' to Pave Economic, Political and Developmental Roadmap for Next 50 Years", available at: <https://wam.ae/en/details/1395302966860> (accessed May 7, 2025).
- Gause F. (2015), "Understanding the Gulf States", *Democracy: A Journal of Ideas*, available at: <https://democracyjournal.org/magazine/36/understanding-the-gulf-states/> (accessed April 21, 2025).
- Halliday F. (1975), *Arabia Without Sultans*, Penguin Books, London.
- Halliday F. (2017), *The Middle East in International Relations: Power, Politics and Ideology*, Cambridge University Press.
- Kabalan M. (2018), "Kuwait's GCC Mediation: Incentives and Reasons for Failure", in *Arab Center Washington DC*, available at: <https://arabcenterdc.org/resource/kuwaits-gcc-mediation-incentives-and-reasons-for-failure/> (accessed April 19, 2025).
- Kamrava M. (2011), "Mediation and Qatari Foreign Policy", *The Middle East Journal*, Vol. 65, No. 4, pp. 539–556.
- Koppel O. and Fedianin V. (2022), "Emirati Foreign Policy Strategy in the Context of Ukraine-UAE Relations", *Global Journal of Human-Social Science: F Political Science*, Vol. 22, Issue 2 (Ver. 1.0), pp. 33–41.
- Koppel O. and Karvatskyi D. (2024), "Features of Ukraine Interaction with Gulf Monarchies in the Context of Escalating Security Challenges", *Actual Problems of International Relations*, Issue 159, pp. 12–20.
- Lanqueur W. and Rubin B. (2008), *The Israel-Arab Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict*, Seventh Revised and Updated Edition, Penguin.
- Litsas S. N. (2020), "Smart, Not Small: The Abraham Accords and the Role of Small States", *BESA Center Perspectives Paper*, No. 1,782, October 21, available at: <https://besacenter.org/wp-content/uploads/2020/10/1782-Smart-Not-Small-Litsas-final.pdf> (accessed April 21, 2025).
- Lynch M. (2016), *The New Arab Wars: Uprisings and Anarchy in the Middle East*, Public Affairs, New York.
- Metz H. (ed.) (1993), *Saudi Arabia: A Country Study*, Federal Research Division, Library of Congress, Government Printing Office, Washington.
- Nakleh E. (1975), *Arab-American Relations in the Persian Gulf*, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington.
- Noureddine A. (2024), "Bahrain's Foreign Policy: Distinct from Other Arab Nations", in *Fanack.com*, January 23, available at: <https://fanack.com/politics/features-insights/bahrains-foreign-policy-distinct-from-other-arab-nations~266420/> (accessed April 21, 2025).
- Price R. and Haberbeck A. (2023), *The Maritime Laws of the Arabian Gulf Cooperation Council States*, Vol. I, Brill, Leiden.
- Quandt W. (1981), *Saudi Arabia in the 1980's: Foreign Policy, Security and Oil*, Washington.
- Roberts D. (2024), "UAE and Qatar: Understanding Foreign Policies and Security Strategies", in E. Ardemagni (ed.), *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age*, pp. 33–46, available at: https://www.ispionline.it/wp-content/uploads/2024/03/Report-ISPI-2024_Security-Side-of-Gulf-Visions.pdf (accessed May 22, 2025).
- Sager A. (2024), "The Regional and World Vision Behind Saudi Transformation", in E. Ardemagni (ed.), *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age*, pp. 101–106, available at: https://www.ispionline.it/wp-content/uploads/2024/03/Report-ISPI-2024_Security-Side-of-Gulf-Visions.pdf (accessed May 22, 2025).
- Saudi vision 2030*, available at: <https://www.vision2030.gov.sa/en> (accessed June 22, 2025).

The United Arab Emirates' Government Portal (n.d.), "Projects of the 50", available at: <https://u.ae/en/about-the-uae/uae-in-the-future/initiatives-of-the-next-50/projects-of-the-50> (accessed May 10, 2025).

The United Arab Emirates (UAE): Issues for U.S. Policy (n.d.), Congressional Research Service, Washington, DC, available at: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RS21852.pdf> (accessed April 15, 2025).

Ulrichsen K. (2016), "Introduction", in *The Gulf States in International Political Economy*, Palgrave Macmillan, New York, pp. 6–9.

"Understanding the Recent Contours of UAE Foreign Policy" (n.d.), in *Emirates Policy Center*, available at: <https://epc.ae/en/details/brief/understanding-the-recent-contours-of-uae-foreign-policy> (accessed June 1, 2025).

"United Arab Emirates" (n.d.), in *The World Factbook*, available at: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-arab-emirates/#energy> (accessed April 20, 2025).

"'We the UAE 2031' Vision" (n.d.), in *The United Arab Emirates' Government Portal*, available at: <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/strategies-plans-and-visions/innovation-and-future-shaping/we-the-uae-2031-vision> (accessed June 22, 2025).

Young K. and Khan T. (2022), "Extended States: The Politics and Purpose of United Arab Emirates Economic Statecraft in the Horn of Africa", in *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, Influences and Instability*, Manchester University Press, pp. 99–127. DOI: <https://doi.org/10.7765/9781526162175.00011>

О. А. Конпель, О. С. Пархомчук

Геополітична роль монархій Аравійського півострова у XXI столітті: виклики та перспективи для України

Аргументовано, що в Близькосхідному регіоні специфіка вияву глобальних трендів знаходить відображення в новій геополітичній ролі монархій Аравійського півострова на основних рівнях її реалізації – рівні Перської затоки, арабського та ісламського світу та на глобальному рівні. Визначено місце монархій Аравійського півострова в сучасній світовій політиці та дано оцінку викликів і можливостей для України у співпраці з ними.

Використання системного підходу дало авторкам можливість визначити й охарактеризувати основні етапи трансформації геополітичної ролі країн субрегіону в міжнародних відносинах на основі аналізу особливостей їхнього історичного розвитку та політичної еволюції в межах Близькосхідної стародавньої системи, системи Арабського халіфату, Віденської, Версальсько-Вашингтонської, Ялтинсько-Потсдамської та сучасної міжнародної системи. Доведено, що у XXI столітті відбувається переміщення центру економічної та політичної ваги арабського світу до Аравійського півострова. Центральна роль аравійських монархій у новій конфігурації геополітичних центрів в арабському світі та на більш широкому близькосхідному просторі стає одним з головних регіональних трендів. Це центри сили нового типу, які внаслідок технологічного прориву виявляють себе як фінансово-інвестиційні, торгові, транспортно-інфраструктурні, інформаційно-телекомунікаційні центри не тільки регіонального, а й глобального рівня.

Визначено геополітичну специфіку аравійських монархій та здійснено їхній порівняльний аналіз. Дано порівняльну оцінку політичному, економічному та енергетичному впливу цих держав на сучасну світову політику. Визначено ключові напрями зовнішньої політики монархій у контексті глобальних і регіональних змін. Проаналізовано сучасний стан відносин України з аравійськими монархіями та політичні, економічні й безпекові виклики для України у взаємодії з ними, узагальнено потенційні можливості для розширення співпраці у сфері політики, економіки, інвестицій, енергетики та оборонної промисловості. Доведено, що Україна має значний потенціал для співпраці з монархіями Аравійського півострова в багатьох сферах, може виграти від співпраці у сферах економіки, оборони, енергетики та гуманітарної підтримки. Україна має розробити науково обґрунтовану концепцію своєї близькосхідної політики, важливим складником якої є відносини з аравійськими монархіями, визначити її принципи та пріоритети, що потребує колективних зусиль учених та практиків.

Ключові слова: Близький Схід; Королівство Саудівська Аравія (КСА); Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ); Бахрейн; Катар; Кувейт; Оман

*Стаття надійшла до редакції 23.06.2025
Прийнято до друку після рецензування 30.09.2025
Опубліковано 7.10.2025*